

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

Дипломна робота магістра

з теми

**"ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧОГО
МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ"**

Виконала: студентка другого курсу
магістратури, групи ММб1-М17з
спеціальність 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Романіка Роксолана Михайлівна
Науковий керівник – Чайка С.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Рецензент – Аліксійчук О.С.,
кандидат педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ	
1.1. Теоретичне обґрунтування категорії "інтерес"	7
1.2. Багатожанрова система українського дитячого музичного фольклору.....	13
1.3. Педагогічне значення української дитячої музичної творчості. . . .	26
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
2.1. Критерії та рівні сформованості інтересу до українського дитячого музичного фольклору в учнів початкової школи	37
2.2. Результати дослідно-експериментальної роботи по впровадженню українського дитячої музичної творчості	47
2.3. Динаміка розвитку інтересу учнів початкової школи до українського дитячого музичного фольклору.	54
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Однією з найважливіших проблем, що стоять нині перед українським суспільством, є проблема його духовних прагнень, одна з фундаментальних і найскладніших, гостродискусійних проблем цілої низки наук, що їх об'єктом є духовність народу. Йдеться про оцінне ставлення людини до навколишнього світу, до мистецтва. Ця проблема може бути вирішена лише через виховання дітей в дусі поваги до національної культури, зокрема до українського дитячого музичного фольклору. З педагогічної точки зору дитячий фольклор розглядається як один із найефективніших засобів формування активного інтересу учнів до українського музичного мистецтва.

Ще надто мало й повільно пропагуються народномистецькі, фольклорні, етнографічні, історико-краєзнавчі глибинні пласти нашої духовності – ці обереги пам'яті, звичаїв, традицій, дум, прагнень і сподівань на кращі часи. Тому важливою умовою оновлення нашого суспільства, його гуманізації і морального піднесення є виховання в учнівській молоді естетичного інтересу до української національної музичної культури, народної художньої творчості, втіленої в наукових знаннях, у фольклорі, нормах повсякденної поведінки.

Виховання у школярів інтересу до мистецтва, до української народної творчості, до пісні, любові до неї – неодмінна умова для того, щоб творчість і пісня розкрили й подарували дітям свою красу, виявились спроможними виконати виховну й пізнавальну роль. Адже українській народній музичній творчості властиві жанрово-тематична розмаїтість, поетична краса і своєрідність. Естетико-соціологічні узагальнення щодо використання українського музичного фольклору у вихованні учнівської молоді зроблено у працях істориків і філософів – М.Грушевського, М.Костомарова, І.Огієнка, Д.Яворницького. Вони наголошували на тому, що джерела народної мудрості дають матеріал для творчого самовиявлення, навчання і виховання, а безпосереднє прилучення до їхньої творчості активізує можливості

особистості у здобутті знань, сприяє виробленню виконавських навичок. Український дитячий музичний фольклор має великий виховний потенціал, що сприяє формуванню художньо-естетичних, світоглядних та моральних якостей учнів. У художній, образній формі в ньому відтворюється національний характер, психологія, діяльність народу, його ідеали.

Аналіз філософської, історичної, музикознавчої, психологічно-педагогічної літератури з проблеми формування інтересу показує, що увагу дослідників привертала такі її аспекти: структурні компоненти, особливості формування інтересу та специфіка його виявлення в різноманітних формах творчої діяльності.

Філософи і соціологи (Г.Гегель, А.Здравомислов, І.Кант), аналізуючи природу інтересів і показуючи їхню сутність, обґрунтували необхідність розуміння ролі і значення інтересу у вихованні особистості.

Праці психологів Л. Гордона, А.Ковальова, С.Рубінштейна, Б.Теплова узагальнюють категорію інтересу в усіх його виразах на всіх етапах розвитку, підкреслюючи, що розвинутий інтерес визначає вільне, творче ставлення до об'єкта, водночас він активізує діяльність особистості в напрямку, який відповідає її інтересам.

У працях педагогів Я.Коменського, В.Сухомлинського, Н.Морозової, Г.Щукіної на вагомому матеріалі розкривається роль та значення інтересу в навчанні учнівської молоді, аналізується розвиток її зацікавленості різними видами діяльності.

Соціальна і педагогічна значущість проблеми, актуальність та недостатня її розробленість зумовили вибір теми нашого дослідження: **"Формування інтересу до українського дитячого музичного фольклору в учнів початкової школи "**.

Об'єкт дослідження – процес формування інтересу в учнів початкової школи.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи формування інтересу до українського дитячого музичного фольклору.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування, розробка, експериментальна апробація та впровадження певної послідовності етапів роботи, що забезпечить формування інтересу учнів до українського дитячого музичного фольклору.

Завдання дослідження такі:

- 1) на основі аналізу літератури конкретизувати поняття "інтерес";
- 2) вивчити педагогічні можливості дитячого музичного фольклору як засобу формування інтересу в учнів початкової школи;
- 3) визначити критерії, встановити рівні сформованості інтересу учнів початкової школи до українського дитячого музичного фольклору;
- 4) узагальнити, систематизувати, теоретично обґрунтувати та впровадити експериментальним шляхом форми, які сприятимуть розвитку інтересу учнів початкової школи до українського дитячого музичного фольклору.

Методологічну основу дослідження становили філософські, соціологічні та психолого-педагогічні дослідження категорії «інтерес», його місця в структурі навчання та виховання; положення естетичного виховання про виховні функції українського народного мистецтва, роль дитячого музичного фольклору в культуротворчому процесі суспільства й особистості.

Для розв'язання поставлених завдань нами було використано комплекс **методів:**

- *теоретичні*: теоретичний аналіз літератури з проблеми, метод теоретичного аналізу, методи узагальнення результатів дослідження;
- *емпіричні*: педагогічне спостереження, опитування, педагогічний експеримент, індивідуальні та групові бесіди, творчі завдання. математичні методи статистичної обробки результатів експериментальної роботи.

У дослідно-експериментальній роботі взяли участь 28 учнів третього та четвертого класів Лівенецької загальноосвітньої школи Кельменецького району Чернівецької області.

Практична значущість дослідження полягає в розробленні рекомендацій щодо включення дитячої музичної творчості у навчально-виховний процес, що сприятиме формуванню інтересу школярів до українського дитячого музичного фольклору.

Апробація основних положень і висновків дослідження здійснювалася на педагогічному факультеті Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Основні положення дослідження були представлені на засіданнях кафедри музичного мистецтва. Результати дослідно-експериментальної роботи апробувалися в Лівенецькій загальноосвітній школі Кельменецького району Чернівецької області, в якому проводилася експериментальна робота.

Структура роботи зумовлюється логікою дослідження, поставленими завданнями і складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел(92 найменування) і додатків. Загальний обсяг роботи – 94 сторінки.

ВИСНОВКИ

Педагогічний аспект вивчення інтересу до українського дитячого музичного фольклору в учнів охоплює широке коло філософських, естетичних, соціальних і психологічних проблем, розв'язання яких сприяє повноцінному музично-естетичному розвитку особистості. Результати дослідження дали підставу для наступних висновків.

1. Український дитячий музичний фольклор як специфічне відображення естетичних явищ є важливим компонентом естетичного виховання дітей. Їх введення в навчально-виховний процес забезпечує втілення характерних особливостей народної музики у життя учнів початкової школи. Українському дитячому музичному фольклору властиві такі виражальні засоби, як: інтонаційні особливості, наспівність, простота мелодії і ритмічної структури, виразність і багатство мелодій, гармонійність, тісний зв'язок поетичного і музичного текстів, глибока емоційність, достовірність, ґрунтовне викладення думок, чистота образу, удосконаленість форми, високохудожній та правдивий зміст, багатство історії життя людей, їхніх думок, почуттів, переживань тощо. Народна музика пробуджує бажання творити красу навколо себе, доносити і передавати її іншим.

2. Процедура впровадження українського дитячого музичного фольклору в естетично-виховний процес передбачає визначення завдання, змісту, методів, форм організації, умов, витрат часу, проведення аналізу результатів виховного заходу і реалізується на основі безпосередньої діяльності учнів початкової школи. Глибоке та емоційне засвоєння ними жанрів українського дитячого музичного фольклору забезпечується доступністю матеріалу дитячих пісень, який подається у достатньому обсязі і цікавій формі. Найбільш ефективним є введення учнів у естетичний світ українського дитячого музичного фольклору шляхом сценарної постановки дитячих музичних ігор та казок. Це є необхідним компонентом активізації творчих можливостей школярів і забезпечує динаміку підвищення їхньої естетичної вихованості.

3. На основі вивчення психолого-педагогічних, філософських, та

мистецтвознавчих праць нами визначено поняття «інтересу» до українського дитячого музичного фольклору в учнів початкової школи. На нашу думку, інтерес учнів характеризується великою інтенсивністю уваги, вольових зусиль і визначається соціально обґрунтованим активним, пізнавально-інтелектуальним і творчим ставленням школярів до українського дитячого музичного фольклору. Ми підтримуємо точку зору, згідно з якою інтерес розглядається як ставлення особистості до предмета, об'єкта або діяльності. На наш погляд, інтерес школярів – це сукупність ставлень (пізнавальних, емоційних, пошукових, творчих) до майбутньої музичної та творчої діяльності. А інтерес до українського дитячого музичного фольклору є основним мотивом, що формує всебічно розвинену особистість. Це вимагає від учнів постійного вдосконалення та обізнаності у галузі народного мистецтва. Проблема інтересу має глибоке коріння свого розвитку. Нині вона набуває дедалі більшої значущості, тому що різне трактування інтересу створює фундамент для всебічного аналізу проблеми. З широкого кола питань формування інтересу учнів початкової школи ми обрали більш вузький аспект – формування інтересу до українського дитячого музичного фольклору. Виявлення структури цього інтересу, яка полягає в пізнавальному, емоційному і творчому ставленні школярів до музичної та творчої діяльності створює передумови для подальшого його дослідження.

4. За результатами дослідження нами виділено критерії сформованості інтересу до українського дитячого музичного фольклору. Такими критеріями є:

а) висока обізнаність з народною музичною творчістю, зокрема з дитячим фольклором (виявляється в глибині знань програмового матеріалу, музичного матеріалу дитячої народної творчості, в участі у заходах щодо популяризації дитячого музичного фольклору);

б) високий рівень інтересу учнів до українського дитячого музичного фольклору (виявляється у зацікавленості українськими дитячими піснями та емоційному сприйнятті їх, розумінні змісту, в здатності до естетичного переживання та усвідомлення ролі народного мистецтва, глибокій повазі та

дбайливому ставленні до надбань національної музичної культури);

в) активна участь учнів у музичному житті школи (виявляється в творчій участі в різноманітних гуртках та народних колективах школи, участь у різноманітних музично-виховних заходах з використанням народної музичної творчості, а саме дитячої, в умінні оцінювати твори народного мистецтва та бажанні виконувати їх).

Розроблені нами критерії і показники розвитку інтересу до українських народних музичних традицій дали нам змогу виокремити три таких рівні:

1. Високий (діяльно-творчий рівень) характеризується глибоким засвоєнням учнями програмового матеріалу про український дитячий музичний фольклор; безпосереднє його сприймання через детальне опрацювання музичного матеріалу та сценарію, постановка якого передбачається; потребою в духовному збагаченні, активним і стійким інтересом до різноманітних форм музично-естетичної діяльності; активною участю у музичному житті школи; активною участю в роботі творчих народних колективів школи, а також в музично - виховних заходах, які проводяться у школі з використанням українського дитячого музичного фольклору; виявленням ініціативи, добровільною участю у роботі щодо популяризації української народної музичної творчості. Із 28 учнів лише 3 учнів, тобто 11 % досягли діяльно-творчого рівня.

2. Середній (діяльно-пізнавальний рівень). Учні цього рівня мають достатній обсяг знань з предметів музично-естетичного циклу. Виявляють інтерес до музичного життя школи, відвідують заняття гуртків художньої самодіяльності та заходи щодо популяризації українського дитячого музичного фольклору, але не виявляють ініціативи в їхньому проведенні. Із 28 учнів лише 6 учнів, тобто 21% досягли діяльно-пізнавального рівня.

3. Низький (пасивно-пізнавальний рівень). Знання та вміння учнів, що перебувають на цьому рівні з предметів музично-естетичного циклу посередні, вони не беруть участі в роботі музичних та інших гуртків, які функціонують у школі; не відвідують масові заходи, не виявляють інтересу до популяризації українського дитячого музичного фольклору; виконують доручену справу

тільки на вимогу вчителя чи керівника колективу.

Аналіз цих рівнів у експерименті показав, що найбільшу частину респондентів становили учні з низьким показником: 68%. Учні з низьким рівнем характеризуються байдужим ставленням до музичного матеріалу дитячого фольклору, не виявляють інтересу до нього, їхні знання та вміння з предметів естетичного циклу посередні, вони не беруть участі в роботі музичних гуртків, виконують доручену справу тільки на вимогу вчителів. Середнього рівня сформованості інтересу досягли учні, які виявили зацікавленість до українського дитячого музичного фольклору, були досить обізнані з дитячою народною творчістю, брали активну участь у постановці сценаріїв дитячих музичних ігор та казок. Респондентів цього рівня було 21%.

Найменше респондентів мали високий рівень сформованості інтересу до українських народних музичних традицій – такого рівня досягли лише 11% учнів. Цей рівень характеризувався глибокими знаннями українського дитячого музичного фольклору, потребою в духовному збагаченні, активним і стійким інтересом до різноманітних форм музично - естетичної діяльності; цілеспрямованістю художньо-творчої діяльності; активною участю в музичному житті школи; активною участю та проведенням музично-виховних заходів з використанням жанрів українського дитячого музичного фольклору; виявленням ініціативи, добровільною участю у роботі з питань популяризації української дитячої народної творчості.

5. Головними показниками, які характеризують інтерес до українських народних музичних традицій, стали змістові характеристики його структурних компонентів: наявність знань та рівень інтересу до українських народних музичних традицій; участь у виконавській діяльності, ставлення до народного мистецтва, сприйняття та оцінка виховних можливостей календарно - обрядових творів.

6. Формування інтересу в учнів початкової школи до українського дитячого музичного фольклору здійснювалося у такий спосіб, враховуючи:

а) етапи педагогічної роботи (інформаційно- ознайомлювальний, оцінно-творчий, творчо-діяльний); б) форми педагогічної роботи: масові (зустрічі з

народними митцями, бесіди про відображення минулого України в народній творчості, проведення музично-виховних заходів, екскурсії, перегляд науково-популярних та художніх фільмів, літературні та музичні вікторини, конкурси тощо); індивідуальні (ознайомлення з манерою народного співу); в) методи і прийоми педагогічної роботи (соціально-історичний та художньо-педагогічний аналіз українського дитячого фольклору, оцінно-художнє спілкування, виконання творчих завдань, використання міжпредметних зв'язків навчальних дисциплін загальноосвітньої школи); г) педагогічні умови (створення сприятливої творчої атмосфери в співробітництві учитель-учень, учень-учень у процесі творчої діяльності, вироблення оцінного підходу до творів українського народного мистецтва, активізація творчої виконавської діяльності).

7. Перевірка ефективності функціонування даних етапів у формуванні інтересу до українського дитячого музичного фольклору здійснювалася за допомогою методів і прийомів педагогічного спостереження, анкетування, бесід, математичного опрацювання одержаних результатів. Якщо на початку експерименту учні перебували на низькому рівні сформованості інтересу до українського дитячого музичного фольклору, то дані після його завершення свідчать про значні позитивні зрушення. Методи діагностування дали змогу одержати порівняльні дані, які показують, що після проведеної дослідно-експериментальної роботи кількість учнів з високим рівнем сформованості інтересу в групі зросла, а з низьким – зменшилася. Так, наприкінці експерименту кількість учнів з високим рівнем зросла в групі з 11 % до 50 %. Якщо на початку експерименту кількість учнів із середнім рівнем становила 21 %, з низьким – 68%, то наприкінці експерименту ці рівні понизилися відповідно до 16 % і 34 % через те, що значна кількість учнів набула вищого рівня сформованості інтересу.

8. Порівняння здобутих під час експерименту даних свідчить про те, що вищезгадані етапи формування інтересу учнів до українського дитячого музичного фольклору за певних умов організації навчально-виховного процесу сприяють формуванню інтересу до українських народної музичної творчості, забезпечують ефективну підготовку майбутнього виконавця до активної

виконавської роботи в майбутньому. Більш широке впровадження у навчально-виховний процес Лівенецької загально-освітньої школи Кельменецького району Чернівецької області музичного матеріалу та сценарної постановки дитячих музичних ігор та казок значно розширить обізнаність учнів з музичним фольклором України, зокрема з дитячою творчістю.

9. Проблема формування інтересу до українського дитячого музичного фольклору в учнів початкової школи не вичерпується даним дослідженням. Також додаткового вивчення вимагають питання формування інтересу до українських народних музичних традицій в учнів загальноосвітніх шкіл через епічні, ліро- епічні, родинно-обрядові, соціально-побутові, лірично-побутові пісні, народну інструментальну музику, а також через народні традиції суміжних видів мистецтв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдієвський А.Т. Хрестоматія з музики для дітей молодшого шкільного віку (1 – 4 класи): навч. посіб./ А.Т. Авдієвський, А.Г. Болгарський. – К. : РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 83 с.
2. Авдієвський А.Т. Як навчати музики? / А.Т. Авдієвський, А.Г. Болгарський, І.М. Гадалова // Поч. школа. – № 1. – 1991. – С. 30 - 34.
3. Айзикович А.С. Важная социологическая проблема / А.С. Айзикович. // Вопр. философии., 1963. - № 2. – С. 163 - 170.
4. Апраксина О. А. Методика музыкального воспитания в школе: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. / О.А. Апраксина. – М.: Просвещение, 1983. – 224 с.
5. Аркас М.М. Історія України-Русі / М.М. Аркас. – К. : Вища школа, 1990. – 456 с.
6. Архангельский Л.М. Общественный интерес и личность / Л.М. Архангельский. – Свердловск, 1976. – 210 с.
7. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б.В. Асафьев. - 2-е изд. – М. : Музыка, 1973. – 144 с.
8. Білінська М.Л. Грає Кобзар, виспіває / М.Л. Білінська. – К. : Муз. Україна, 1981. – 190 с.
9. Божович Л.И. Познавательные интересы и пути их изучения / Л.И. Божович. // Известия АПН РСФСР, 1935. - № 73. – С. 80-89.
10. Болгарський А.І. Формування інтересу підлітків в школі до народної пісні / А.І. Болгарський. // Рад. Школа, 1980. - № 12. – С. 60-63.
11. Бурлака Я. Жива душа творчості Макаренка / Я. Бурлака, Г. Панченко, Ю. Руденко, М. Кравчук. // Рад. Освіта, 1988. – 17 с.
12. Бурлина Е.Я. О понятии «музыкальный интерес» / Е.Я. Бурлина. // Музыка в социалистическом обществе. – М., 1975. Вып.2. – С. 63-73.
13. Ветлугіна Н.А. Музичний розвиток дитини / Н.А. Ветлугіна. – К. : Муз. Україна, 1978. – 252 с.
14. Выготский Л.С. Развитие интереса в переходном возрасте / Л.С. Выготский. // Собр. соч. - М., 1984. - Т.4. – С. 6-40.

15. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія. // Уклад. Я.Ф. Головацький. – К.: Довіра, 1991. – С. 69-72.
16. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис / О. Воропай. – Мюнхен : Українське видавництво, 1956. – Т. 1 – 3. – 456 с.
17. Гадалова І.М. Методика викладання музики в початкових класах / І.М. Гадалова. – К., 1994. – 271 с.
18. Гегель Г.Ф. Естетика / Г.Ф. Гегель. – М. : Искусство, 1968. – В 4 т. - Т. 1. - 312 с.
19. Герbart И.Ф. Избранные педагогические сочинения / И.Ф. Герbart. - Т.1. - М.: Учпедгиз, 1940. – 292 с.
20. Гнатюк В.М. Вибрані статті про народну творчість / В.М. Гнатюк. – Нью-Йорк, 1981. – 288 с.
21. Горбенко С.С. Історичні корені та виховні особливості дитячого хорового співу в Україні / С.С. Горбенко. // Початкова школа. – 2000. - №5. – С. 37 – 39.
22. Гордон Л.А. Потребности и интересы / Л.А. Гордон. // Совет. педагогика, 1938. - №8-9. – С.123-143.
23. Довженок Г. Український дитячий фольклор: віршовані жанри. / Г.Довженок. – К.: Наук. думка, 1981. – 171 с.
24. Добрынин Н.Ф. О воспитании интереса / Н.Ф. Добрынин // Пед. образование, 1936. - №6. – С. 87-103.
25. Додонов Б.И. О сущности интересов и подходе к их исследованию / Б.И. Додонов // Сов. Педагогіка, 1971. - № 9. – С. 72-81.
26. Дей О.І. Сторінки з історії української фольклористики / О.І. Дей. - К.: Наук. Думка, 1975. – 271 с.
27. Дем'янчук О.Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи: монографія / О.Н. Дем'янчук. - К.: Вища школа, 1994. – 78 с.
28. Жеплинський Б.М. Нескорена пісня / Б.М. Жеплинський. // "Українська культура", 1993. - № 2. – С. 12-13.
29. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г. Здравомыслов. - М.: Политиздат, 1986. – 223 с.

30. Иванов В.Г. Основные положения теории интереса в свете проблемы отношений человека / В.Г. Иванов. // Уч. записки Ленингр. гос. ун-т. филос. науки. - 1986. Вып. 9. – С. 64-76.
31. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца: Книга для учителя / Д.Б. Кабалевский. – М. : Просвещение, 1984. - 2-е изд., испр. и доп. –2 06 с.
32. Кабалевский Д.Б. Прекрасное побуждает доброе / Д.Б. Кабалевский. // Эст. восп. : статьи, докл., выступления. - М. : Педагогика, 1973. – 334 с.
33. Кант И. Сочинения / И. Кант. – М. : Мысль, 1966. – В 6 т. – Т. 5. – 743 с.
34. Кирдан В.К. Народні співці-музиканти на Україні / В.К Кирдан, А. Омельченко. - К. : Муз. Україна, 1980. – 179 с.
35. Кобальчинська Р. Золоті ключі / Р Кобальчинська. - К. : Україна, 1993. – 42 с.
36. Коваль Л.Г. Музично-естетичне виховання школярів / Л.Г. Коваль. - К. : Знання, 1979. – 48 с.
37. Козицький П.О. Українські народні пісні / П.О. Козицький. - К. : Мистецтво, 1951. – 551с.
38. Колесса Ф.М. Музикознавчі праці / Ф.М Колесса. - К. : Наукова думка, 1990. – 592 с.
39. Колесса Ф.М. Шкільний пісенник / Ф.М. Колесса. – Львів : Укр. пед. т-во, 1925. – В 3 ч. – 208 с.
40. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения / Я.А. Коменский. - М. : Педагогика, 1982. – 575 с.
41. Кондаков Н.И. Логический словарь – справочник / Н.И. Кондаков. - М. : Наука, 1975. – 716 с.
42. Костомаров М.І. Етнографічні питання Костомарова. – К., 1930. – 230 с.
43. Кремінь В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції / В.Г. Кремінь; під ред.. В.Г. Креміня, В.В Ільїна. – К. : Книга, 2005. – 528 с.
44. Круковська В. Уклін і шана матерям / В. Круковська. – Львів : Євросвіт, 2004. - 75 с.
45. Лабунець В.М. Педагогічне забезпечення творчої активності молодших школярів у процесі колективного народно – інструментального музикування: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.М. Лабунець. – К., 1993. – 23 с.

46. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: підручник / М.Б.Лановик, З.Б.Лановик. – К.: Знання-Прес, 2001. – 591 с.
47. Масол Л.М. Вивчення музики в 1-4 класах. : навч. - метод. посібник для вчителів / Л.М. Масол, Ю.О. Очаківська та ін. - Х. : Скорпіон, 2003. – В 2 ч. – Ч. 1. – 144 с.
48. Мишанич С. Усна народна творчість / С.Мишанич // Культура і побут населення України . – К., 1991. – 284 с.
49. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе / Н.Г Морозова. - М. : Знание, 1979. – 47 с.
50. Народні пісні з батьківщини Івана Франка. - Львів: Каменярь, 2003. – С.2 - 25.
51. Нудьга Г.А. Українська пісня в світі. Дослідження / Г.А. Нудьга. - К. : Муз. Україна, 1989. – 535 с.
52. Огієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко. – К. : Вид-во книгарні Е. Череповського, 1918. – 272 с.
53. Організація музичного виховання в школах і вузах України: метод, рекомендації. – К. : КДГП, 1992. –38 с.
54. Організація фольклорних ансамблів у загальноосвітній школі: Методичні поради студентам - практикантам та вчителям музики. – Рівне, 1989. – 59 с.
55. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
56. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузник, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. – Вінниця : Віноблдрукарня, 2011. – 200 с.
57. Педагогический словарь. Т.1. - М., 1960. – 774 с.
58. Печерська Е.П. Уроки музики в початкових класах / Е П.Печерська. - К. : Либідь, 2001. – 83 с.
59. Печенюк М.А. Дзвінки голоси: Муз. хрестоматія 1-2 кл./ М.А. Печенюк, П.П. Леонтієв. - Тернопіль. : Астон, 1999. – 116 с.
60. Платонов К.К. Структура и развитие личности / К.К. Платонов. - М. : Наука, 1986. – 254 с.

61. Погребенник Ф. Наша дума, наша пісня: нариси дослідження / Ф. Погребенник. - К. : Муз. Україна, 1991. –207 с.
62. Психологічна енциклопедія / автор – упор. К.К. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
63. Програми з музики середньої загальноосвітньої школи та поурочні методичні розробки 1 – 4 класи. – К. : Освіта, 1991. – 134 с.
64. Програми та поурочні метод. розробки для 1 - 4 кл. загальноосвітніх шкіл. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2000. – 111 с.
65. Програма з музики для учнів 1-4. - Перун, 1996. – 64 с.
66. Ростовський О.Я. До концепції музичного виховання школярів: Матеріали міжвузівської науково-методичної конференції, присвяченої першому Всеукраїнському конкурсові бандуристів-студентів педагогічних інститутів України / О.Я. Ростовський. - Луцьк, 1992. – С. 6-7.
67. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у поч. школі: навч.-метод. Посібник / О.Я. Ростовський. - Тернопіль: Навч. книга, 2000. – 216 с.
68. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. :Питер Ком, 2002. – 704 с.
69. Русова С. Дошкільне виховання / С.Русова // Україна. – 1991. - №4. – С. 40-44
70. Руснак І.Є. Український дитячий фольклор: навч.пос. / І.Є Руснак. – К.: Вид-й центр «Академія», 2010. – 304 с.
71. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень/ Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. - К. : Довіра, 2000. - 900 с.
72. Смоляк О.С. Український дитячий музичний фольклор: підручник-хрестоматія для викладачів та учнів. Вип. 1. / О.С.Смоляк. – Тернопіль: ЛПЛЕЯ, 1998. – 78 с.
73. Сухомлинський В.О. Слово до учнів / В.О. Сухомлинський. // Вибр. твори. в 5 т. - Т.5. - К. : Рад. шк., 1977. – 639 с.
74. Сухомлинський В.О. Сердце отдаю детям. – К.: Рад. школа, 1988. – 180 с.
75. Теплов Б.М. Психология: учебник для средней школы / Б.М. Теплов. // 6-е изд., испр. - М. : Учпедгиз, 1952. – 253 с.

76. Терлецький В. З піснею по життю / В Терлецький, Л. Грушевська // "Вільна Україна", 1979. – С. 20 – 25.
77. Турсунов Т.Т. Народное творчество как средство воспитания эстетической культуры учащихся: дис. ... канд. пед. наук / Т.Т. Турсунов. - К., 1984. – 149 с.
78. Українка Л. Народні пісні в записах Лесі Українки/ Л. Українка // Упоряд. і примітки О.І. Дея, С.Й. Грици. - К.: Муз. Україна, 1971. – 435 с.
79. Український дитячий фольклор // Упор. Г.Довженок. – К.: Муз. Україна, 1986. – 232 с.
80. УСЕ Універсальний словник - енциклопедія/ Гол. ред. ради чл. - кор. НАНУ М. Попович. - 2 - ге вид., доп. - Київ: ПВП Всеувиито, 2001, Львів: ЛДКФ Атлас, 2001. – 1358 с.
81. Ушинский К.Д. Собрание сочинений / К.Д. Ушинский. // Материалы к третьему тому «Педагогической антропологии». / Сост. и подг. к печати В.Я. Струминский. - М. - Л. : Акад. пед. наук РСФСР, 1950. – Т. 10. – 665 с.
82. Філософський словник. – К. : Голов, ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
83. Франко І.Я. Студії над українськими народними піснями / І.Я. Франко. - Т. 1. - Ч. 1,2. - Львів, 1913. – 532 с.
84. Франко І.Я. Наші коляди / І.Я. Франко // Зібр. творів у 50 т. - К., 1980. - Т. 28. – С. 7-42.
85. Чайковский П.И. О народном и национальном элементе в музыке / Чайковский. – М : Музгиз, 1952, - 107 с.
86. Черемський К. Повернення традицій / К Черемський. - Харків, Центр Леся Курбаса, 1999. – С. 242 – 249.
87. Чорнобай В.С. Формування національної самосвідомості молодших підлітків засобами народної музично-пісенної творчості в умовах взаємодії школи і клубних закладів: дис. ... канд. пед. наук / В.С. Чорнобай. - К., 1993. – 189 с.
88. Чумарна М.І. З початку світу / М.І. Чумарна. - Львів, 1996. – С. 3 - 10.
89. Чумарна М. Золотий Дунай. Символіка української пісні / М. Чумарна. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 264 с.

90. Шацкая В.Н. Музыкально - эстетическое воспитание детей и юношества / В.Н. Шацкая. - М. : Педагогика, 1975. – 320 с.
91. Шевченко Т.Г. Твори / Т. Шевченко. - К. : Дніпро, 1978. – У 5 т. - Т. 4. – 241 с.
92. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г.И. Щукина. - М. : Педагогика, 1988. – 203 с.